

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ ТА РЕДАГУВАННЯ

УДК 811.161.2'42:[821-312.9:821-93]

DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.3.2/39>**Білоконенко Л. А.**

Криворізький державний педагогічний університет

ПАРАТЕКСТ У КНИГАХ-ФЕНТЕЗІ ДЛЯ ДІТЕЙ

У статті автор аналізує паратекст, що є елементом діалогу видавництва та автора з читачем і частиною мовно-літературного узусу. Зазначено, що для композиції книги важливі три рівні: авторський текст, авторський паратекст і видавничий паратекст. Дискурсивні жанри видавничого паратексту відмежовують авторський текст й авторський паратекст. Акцентовано на потребі критичного осмислення й удосконалення наукового витлумачення паратекстів, які включені в один жанровий контекст – фентезі для дітей. Проблема координується з дослідженнями у площині нових методів комунікації видавництва й автора з дітьми-читачами.

Мета дослідження – схарактеризувати паратекст у книгах для дітей у жанрі фентезі. Завдання: встановити основні елементи авторського та видавничого паратекстів у фентезійних книгах для дітей; визначити функції основних паратекстуальних елементів, які служать аргументом на користь вибору книги юним читачем.

Підкреслено, що фентезі має специфічні елементи надприродного, тасмичного, і такі виміри приваблюють дітей. Авторський паратекст відіграє важливу роль в інтерпретації фентезійного твору. Описані основні елементи авторського представлення книг-фентезі: заголовки (підзаголовки), інтродуктивний і завершальний блоки, коментарі. За продуктивністю найбільш значущим елементом є заголовки. Насиченість книги такими елементами спричиняє непростий діалог із реципієнтами, тому орієнтація на дітей передбачає нескладну структуру. Видавничий паратекст привертає увагу до книги, акцентує жанр та особу автора, забезпечує продаж. Означені продуктивні елементи видавничого паратексту: обкладинка, ілюстрації, анотація, інформація про автора, логотип і назва видавництва, серія, рекламні матеріали. Автор висновує, що видавничий паратекст ширший за авторський, оскільки видавництво має значний вплив на автора й власний паратекст, орієнтується на ринкові тенденції та маркетингові стратегії.

Ключові слова: видавничий дискурс, книговидавання, авторський текст, видавничий паратекст, авторський паратекст, жанр фентезі.

Постановка проблеми. Периферійний текст (паратекст) – це важливий елемент видавничого дискурсу, який відіграє ключову роль у формуванні читацького сприйняття книги. У процесі взаємодії видавництва та автора з читачами паратекст є засобом успішного просування продукту. Діти-читачі – цінна реципієнтська група для будь-якого видавництва, але сьогодні все більше віддаляє дітей від книжок. Молоде покоління оточене цифровими технологіями, що пропонують миттєве задоволення та візуальну стимуляцію, тож порівняно з ними читання здається повільним. Якщо діти не знаходять книги, які відповідають

їхнім інтересам, вони вважають читання нудним. Часто думають, що книжки – це лише навчання, тому не демонструють інтерес до них, не усвідомлюють їхню цінність і користь. Видавництва мають брати до уваги, що сучасні діти – цифрові аборигени, щодо них треба використовувати нові методи комунікації. Поміж інших шляхів формування попиту юних читачів (співпраця з блогерами, онлайн-зустрічі з авторами, конкурси та флешмоби, книжкові фестивалі, взаємодія зі школами, випуск електронних та аудіокниг, кооперація з іншими видами медіа, урізноманітнення жанрів) видавництва приділяють увагу авторському,

орієнтованому на самоінтерпретацію твору, і власному паратексту, щоб просувати і продавати книгу. Як зазначає М. Сокол, паратекст виконує функції переконання й оцінки, «у явній чи імпліцитній формі впливає на читача, формуючи та змінюючи оцінку тексту» [23, с. 220], слугує «дорожньою картою» для орієнтації в тексті. Тож **актуальність** цієї праці зумовлена розширенням функціональної парадигми паратексту у просторі дитячих книг-фентезі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Паратекст є помітним джерелом інформації для науковців, оскільки цей елемент діалогу видавництва та автора з читачем є частиною мовно-літературного узусу. Дослідження периферійних елементів вирізняються багатьма підходами, що розкривають різноманітні аспекти інкорпорації твору до культурного простору. Теоретичне підґрунтя розуміння явища належить Ж. Женетту, який визначив: паратекст – це «поріг», через який читач проходить на шляху до сприйняття власне тексту [30, с. 10]. У сучасній лінгвістиці паратекстуальні елементи розглядають як оточення авторського тексту, що забезпечує зв'язок між твором, автором, видавцем та читачем [13, с. 167]. Загалом фахівці суголосні в тому, що паратекстові одиниці є неодмінним складником книги [29; 33]. Часто в центрі пошуків перебувають питання щодо паратекстових надбудов у текстах різних жанрів як засобу самопрезентації автора [19; 21]. Науковці не оминають статус паратексту в культурному контексті та його роль у формуванні видавничого рівня [31; 32]. Актуальним постає й питання про роль видавничого паратексту та його системи у просуванні продукції [1; 28]. Утім дослідники переважно зосереджені на авторському етапі: встановлення факторів, які імпліцитно представляють позицію митця, співвіднесення творчих зусиль письменника зі звичною для адресата інформацією, авторське коментування розповіді. І такий підхід має сенс, адже в автора є потреба в інкорпорації додаткових елементів, що встановлюють діалог із читачем і без яких його твір самодостатній, але комунікативно не повний. У цьому разі авторський паратекст перебуває в рамках літературознавчої парадигми, демонструє формування концепту авторства, а науковий ракурс зосереджують на композиційній організації епічного чи драматургічного тексту певного автора [23]. Однак звернення до паратекстів, включених в один жанровий контекст, зокрема фентезі з урахуванням віку реципієнтської групи, має

перспективи в науковій царині та поглибило б теорію паратекстуальності.

Постановка завдання. *Мета* розвідки – схарактеризувати паратекст у книгах для дітей у жанрі фентезі. Досягнення цієї мети передбачає **завдання**: встановити основні елементи авторського та видавничого паратекстів у фентезійних книгах для дітей; визначити функції основних паратекстуальних елементів, які слугують аргументом на користь вибору книги юним читачем.

Виклад основного матеріалу. Паратекст локалізує книгу в культурному, літературному, історичному контекстах, що вможливує краще розуміння значення твору. Ж. Женетт зауважує, що часом важко встановити, чи є певні навколо-текстові утворення невіддільним складником видання, але «вони принаймні оточують його й розширюють його межі. Вони не тільки являють текст читачеві, а й забезпечують присутність тексту у світі, гарантують його рецепцію і споживання <...> як книги <...> Паратекст – те, що робить текст книгою, що дає змогу запропонувати його як книгу публіці» [30, с. 80]. Паратекст автора вможливує вплив на сприйняття власного творіння та налагодження зв'язку з читачською аудиторією. Видавничий представляє книгу читачеві з позиції видавця, є першим контактом потенційного покупця з виданням і значною мірою зумовлює його рішення придбати товар. Авторський паратекст відбиває наміри та бачення автора, видавничий є результатом роботи команди задля комерційного успіху. Ці два види можуть співпрацювати, але часто видавництво має значний вплив на автора й власний паратекст, бо орієнтується на ринкові тенденції та маркетингові стратегії.

Реципієнти-діти – це особи віком до 18 років. На цей віковий параметр видавництва зважають, адже книгу готують для групи читачів, які здатні сприймати повідомлення різної синтаксичної та семантичної складності задля задоволення емоційних, естетичних, пізнавальних потреб. Ми зосереджуємося на фентезі, оскільки цей жанр має ознаки, що приваблюють юних читачів. О. Дорошенко, О. Овсянко зазначають щодо жанру: «По-перше, завжди присутній вигаданий світ <...> По-друге, важливим елементом вигаданих світів є магія, фентезійні світи, населені казковими чи фольклорними персонажами. По-третє, сюжет у фентезі часто будують навколо пригоди, яка розгортається у формі подорожі, пошуків або протистояння» [9, с. 221]. Н. Дев'ятко наголошує: сьогодні цей жанр «є одним із найбільш потужних

форматів літературних творів з позиції впливу на формування особистості та її світогляду» [7, с. 22], він має коріння у світовій міфології та чарівних казках [7, с. 24]. Діти люблять жанр фентезі, який розвиває їхню уяву, викликає сильні емоції, дає змогу відчувати себе сильнішими і впевненішими, вчить долати страхи, допомагає формувати власні моральні цінності, дарує відчуття дива, нові ідеї та натхнення. Читання фентезі є одним зі шляхів залучення дітей до національної і світової культури, це джерело вартісного життєвого досвіду.

Авторський паратекст. Його основна мета – спрямувати сприйняття твору, подати певний контекст і допомогти читачам краще зрозуміти задум. Він встановлює контакт, подекуди нав'язує розуміння твору, акцентує приховані смисли, формує імідж автора, тому авторський паратекст відіграє помітну роль у формуванні читацького досвіду й інтерпретації твору. Периферійні елементи можуть бути різні, як і їхня система може варіюватися від твору до твору (це залежить від концепції автора). До ключових надбудов уналежнюємо: заголовок (підзаголовок), інтродуктивний (пролог, вступ, передмова) й інферативний (епілог, післямова) блоки, коментарі, примітки, тлумачники.

Заголовок – мовний знак, який має значну самостійність. Він є «ім'ям», що вможливує ідентифікацію тексту серед інших, розрізняє твори одного автора, на схожі теми чи в одному жанрі. Заголовок виконує функції організації тексту і встановлення контакту з читачем, надає уявлення про зміст, тему, настрій, напроваджує на основну ідею, акцентує жанр. Підзаголовок уточнює зміст, указує на часові рамки, місце або коло персонажів; у великих за обсягом творах, циклах поділяє на частини, томи або окремі історії.

У плані структури реєструємо заголовки, які варіюються від слова («Душниця», В. Арєєв), словосполучення («Місце для дракона», Ю. Винничук) до речення («Як виростити супербабусю?», Л. Мовчун; «Маги теж кохають», О. Терещенко) і комплексу («Чарівні істоти українського міфу. Духи-шкідники», Дара Корній; «Світ у вулкані. Срібний і червоний», О. Максимчук; «Непрості. Книга 1. Дім між трьох світів», Тая Гуд; «Дивовижні пригоди в країні Часу. Книга 1. Як Наталка та Петрик війну зупинили», Н. Воскресенська) зі збереженням інтриги, невідомості, що все ж наділяє абстрактну сутність номінації конкретним змістом. Митці надають перевагу розгорнутим, деталізованим назвам, керуючись і творчими, і маркетинговими міркуваннями. Поміж причин вибору (авторський

стиль, ширша інформативність, виразність, оригінальність) – створення загадкової атмосфери жанру фентезі й орієнтація на дитячу реципієнтську групу.

У площині семантики фіксуємо метафори, алегорії, міфологічні образи (*місто тіней, бісова душа, сонячна магія, лицар ордену, зоряний лицар, блідий вершник, крила вогню, володар часу*). Алегоричні назви інтригують, символічні та метафоричні віддають шану традиції жанру, історія якого сягає міфів та легенд. Відзначаємо й універсальні символи, образи (*чарівник, чародійка, відьма, вампір, русалка*), що вкорінені в культурі. Ці слова є архетипами фентезійного жанру, вони сигналізують читачу, що книга належить до фентезі й містить надприродні елементи. Залучаючи їх, митці звертаються до підсвідомості читачів, їхніх емоцій та асоціацій, чим надають своїм історіям додаткової глибини. Інколи автори застосовують okazіоналізми («Котулаки», Г. Ткачук; «Зврк», Г. Ткачук; «Вррум-чарівник», С. Поваляєва), аби читачі захотіли дізнатися, що криється за ними. Отож для фентезі заголовок – це не просто цікава загадкова назва: він повинен полегшувати ідентифікацію та запам'ятовування книги, резонувати очікування й емоції дітей.

Інтродуктивний блок. Автори не часто використовують його у своїх творах для дітей, а коли й застосовують, то складається враження, що вступної частини немає, бо вона відрізняється від книг для дорослих. Оскільки діти очікують від фентезі швидкого занурення в неймовірні події, то письменники мінімізують цю інформацію. Думано, що митці уникають не так блоку, як його номінації. У книгах бачимо вступну надбудову, часто не названу *пролог* чи *передмова*; коротку, емоційну, з акцентуацією теми, звертанням до читачів (*Читачу, ти готовий до неймовірної історії?*). Подекуди цей елемент іменують незвично, як В. Задорська у своїй книзі «Скелети з шафи моєї бабці»: *Пролог, або Чи варто читати далі* [11, с. 5].

Щоб зацікавити, автор може розповісти історію написання книги. У передмові до «Таємниць Пурпурової планети» Л. Воронина оповідає, як вона сиділа перед сірим нудним екраном комп'ютера й писала *дуже поважну книжку для дуже поважних людей*. І раптом екран засяяв *барвами веселки, і на ньому рухалися дивовижні казкові створіння*. Так вона потрапила в комп'ютерну мандрівку й написала п'ять фантастичних історій [3, с. 3–4]. Або уточнити свої мовностилістичні рішення. У своїй повісті «Чимчикун. Історії кра-

їни НаДобраніч» О. Лукецька пояснює, чому в назві є помилка, і вона написала *НаДобраніч* разом, бо *НаДобраніч* – це країна нічних історій [16, с. 3]. Чи подати короткий зачин, що збуджує інтерес до тексту, таким є не номінований пролог у «Гелловінській історії» М. Моржевської: *Привіт! Чи чули ви коли-небудь про свято, що носить назву «Гелловін»? Якщо так, то я маю для вас особливу розповідь. Вона може здатися банальною з першого погляду, адже називається просто – «Гелловінська історія». Дозвольте поділитися нею з вами... «Давним-давно у віддаленій Галактиці...» Ой, пробачте, здається я надто втягнувся у вступ, але нехай буде так: «Давним-давно, у далекій далекій Галактиці...»* [20, с. 5]. Ще варіант вступу – відомості про персонажів, містичних, вигаданих, із незвичними іменами, які існують у дивовижних місцях, тож опис полегшує їхнє сприйняття. Наприклад, у романі «Межи світів. Дари справжніх» Н. Гордієнко: *Перевертні – це двоіпостасні створіння. Зазвичай вони мають людську подобу, але для битви чи полювання перекидаються на вовків* [5, с. 5–6], у вступі до «Пригод карпатських гуциків» Б. Крип'якевич: *У багатьох країнах світу мешкають казкові істоти, великі й малі, добрі та злі. Тих малих називають гномами, гобітами, карликами <...> Невже ж в Україні не можуть існувати добрі гномики <...> Серед зелено-синіх гір, під кришталево-блакитним небом у країні Карпатії мешкають гарні, добрі та веселі створіння – гуцики* [14, с. 4]. Тож залежно від стилю автора інтродуктивний блок може бути різним. І хоча на дефініційований вступний елемент натрапляємо не часто, книги все ж мають надбудови, які попередньо представляють автора, основних персонажів, сюжет, тобто виконують функції інтродуктивного блоку.

Інферативний блок. Його функціонування залежить від авторського задуму, він виступає як *епілог* чи *післямова*. У творах фіксуємо епілоги з розповіддю про персонажів після розв'язки (напр., у романі «Джури. Книга 2. Джури-характерники» В. Рутківського [22, с. 359]) або післямову, де автор подає міркування про написане (напр., у зміст фантастичної повісті «Коровай, який роздавав вайфай» її авторка Ю. Вротна вводить завершальний текст і називає його *Післямова, у якій настає Happy End* [4, с. 67]).

Письменники переважно додають цю надбудову до своїх книг. У деяких випадках митець застосовує її, аби заохотити до роздумів, обговорення, закликати до дій, розказати про процес написання чи прорекламувати себе. Водночас

настрій, створений тестом-фентезі, не повинен бути втрачений. На обкладинці книги «Різдвяний вогонь» її авторка Є. Максименко пише: *Для мене ця книжка – не просто історія. У ній поєдналося те, що я люблю і ціную: один особливий зеленоокий дракон, сім'я та Різдво. Сподіваюсь, мої читачі та читачки знайдуть тут щось особливе і для себе* [17], і такі слова можуть надихнути дітей на читання інших книг автора, на власну творчість. Інколи в післямові висловлюють подяку людям, які допомагали письменнику (напр., подяка в романі «Таємниця Схованого острова» Н. Ясіновської [27, с. 222]), що вчить дітей цінувати працю інших людей і важливість співпраці. Інферативний блок адаптований до віку цільової аудиторії та жанру книги, він короткий, доступний і візуально привабливий.

Коментарі, примітки, тлумачники дають змогу розуміти культурні, історичні чи вигадані елементи, які є в книзі, пояснюють подію чи походження фантастичної істоти, розширюють світ історії, надають додаткові відомості про персонажів, місця або події, що стимулює уяву дитини. У романі Н. Гордієнко «Межи світів. Дари справжніх» є зручні для читача посторінкові примітки з лінгвістичною конотацією: *Суфікс «іс» – привілей учителів. Вони не входять до жодного клану, зберігають незалежність і дуже шановані* [5, с. 10]. Такі надбудови автор може додати в будь-яку частину тексту. Г. Ткачук у своїй повісті «Котулаки і цвіт папороті» до початку оповіді коментує, хто є хто: *Мирчик – Котулака, перекидається на сірого в смужку кота; Малина Зловісна – легендарна чаклунка Зловісного Дуба* [25]. А. Григорович у казці «Три дні з життя Єви» називає цю частину *Галерея персонажів* і розміщує її до розділу I [6, с. 10]. У повісті-казці «Озеро в Квітосіївському парку. Данаприки» І. Шашкова-Журавель знайомить читачів із персонажами поступово, напр., лише в розділі II уточнює: *Леся Водяничук – це висока, вкрита кремовою лускою молода данаприкиня* [26, с. 14]. У книзі «Як Петрусь Коляду рятував» Дара Корній додаткові відомості розміщує після основного тексту та називає *Помічний тлумачник* [12, с. 215]. Коментарі і тлумачники головно фіксуємо в текстах для дітей молодшого та середнього шкільного віку.

Митці успішно застосовують потенціал авторського паратексту, унаслідок перед читачем з'являється багатоплановий текст зі складною організацією, яка потребує уваги. Насиченість книги такими елементами спричиняє непростий діалог із реципієнтами, тому орієнтація на дітей-

читачів передбачає простішу структуру видання. За продуктивністю застосування найбільш значущим компонентом є заголовок. Для досвідчених читачів його поєднання з прізвищем автора стає комплексним сигналом приналежності твору до певного жанру. Інші елементи також дієві, але не постійні.

Видавничий паратекст. Основна мета – привернути увагу до книги, надати інформацію про автора, зміст, акцентувати жанр, підкреслити якість видання, забезпечити попит. Може містити доволатекстові утворення: обкладинка, ілюстрації, анотація, відгуки, інформація про автора, логотип і назва видавництва, серія, рекламні матеріали. Видавничий паратекст ширший за авторський, і це зумовлене певними причинами. Видавництво зацікавлене у продажі, тому використовує різні прийоми для привернення уваги покупців. Воно розробляє стратегію просування продукції на ринку, працює для певної цільової аудиторії, створює імідж книги та автора, формує очікування щодо товару. Видавництво витрачає кошти, тому прагне максимізувати прибуток, зробити книгу комерційно успішною. До підготовки та видання залучені різні фахівці (редактори, дизайнери, маркетологи, рекламні агенти), і кожен робить свій внесок у паратекст. Тож у сучасних умовах, коли ринок насичений, саме видавничий паратекст часто визначає, чи зверне увагу читач на певне видання.

Обкладинка є вагомим інструментом, який впливає на рішення дитини про вибір книги для читання. Цей елемент стає візуальним орієнтиром, що окреслює образи чарівних світів, фантастичних істот і заманливих пригод, натякає, чого очікувати від книги, розвиває уяву читачів (рис. 1).

Діти, як правило, більш схильні реагувати на візуальні стимули, ніж на текст. Вони відчувають емоційний зв'язок із персонажами та історіями, які їм подобаються. Приваблива обкладинка може допомогти відчувати цей зв'язок ще до того, як вони почнуть читати, зробити цей процес більш захопливим.

Ілюстрації показують дивовижні світи, які діти ніколи не бачили, з магичними істотами, неймовірними пейзажами. Вони полегшують сприйняття інформації й роблять її магичною, казковою, передають атмосферу, подекуди є навіть потужнішими за текст. Візуальні образи активізують уяву, дають змогу додумувати деталі незвичних сюжетів. Загалом видання будь-якого жанру з гарними ілюстраціями приємніше для читання, і це особливо важливе для дітей, які схильні обирати книгу з ефектним оформленням (рис. 2).

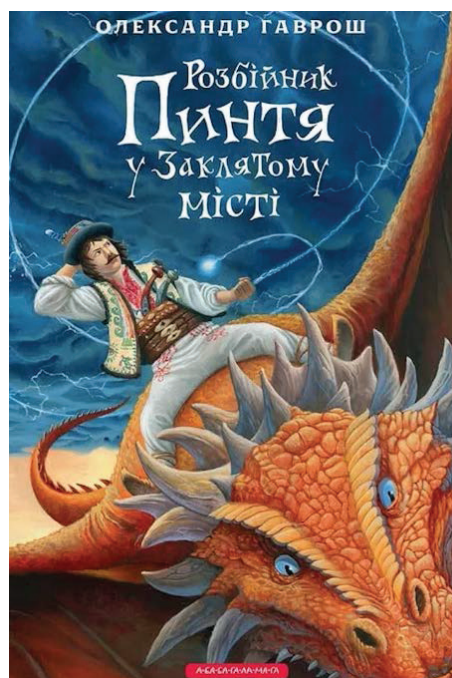

Рис. 1. Обкладинка книги «Розбійник Пинтя у Заклятому місті» О. Гавроша (2025)

Рис. 2. Ілюстрація в книзі «Викрадач планет: Хроніки "Кассіопеї"» Н. Пашинської

Анотація (на обкладинці) – короткий опис змісту, часто з елементами інтриги. Вона має зацікавити дитину, аби з'явилося бажання прочитати книжку, та / або батьків, щоб вони захотіли її купити. Дає уявлення, про що ця книга, хто персонажі, що та де відбувається. Батьки знайомляться з анотацією, щоб зрозуміти, чи буде видання доречним за віком для їхньої дитини. В умовах високих цін на книжки анотація дає змогу юним

читачам зорієнтуватися і свідомо обрати видання (рис. 3).

Рис. 3. Анотація на обкладинці книжки «"Делфі" та чарівники» В. Пузіка

До написання анотації видавництво залучає й авторів, тоді авторський паратекст діє в системі видавничого. Наприклад, на обкладинці книги «Гелловінська історія»: *Анотація: Ідея цієї книги з'явилась в мене років з 4 тому назад. Я писала і переписувала, малювала і перемальовувала її упродовж декількох років. Ця оповідь про те, як одного звичайного Гелловінського вечора, п'ятеро відважних і не дуже друзів, вирушили в темний та моторошний замок, де їх чекало щось жахливе. Чи вийдуть вони живі з того замку? Які перешкоди вони подолають разом і як кожен себе проявить у цій історії, ви дізнаєтесь, коли прочитаєте до кінця* [20].

Відгуки. Короткі позитивні висловлення критиків, відомих людей чи читачів про автора, книгу. Як-от, на четвертій сторінці обкладинки повісті А. Єрмолаєвої «Аврора та магія Грифая» видавництво розміщує відгук її колежанки – авторки понад 60 книжок для дітей і підлітків О. Луцевської, названий *Добра й мотиваційна історія про наполегливість і шлях до мрії* [10].

Інформацію про автора головню друкують на обкладинці. Коротка біографія, цікаві відомості про творчий шлях митця є хорошим способом під-

вищити інтерес до нього та його книги, встановити зв'язок із читачем і надати додатковий контекст для розуміння твору (рис. 4).

Рис. 4. Інформація про автора та художника книги «Танок чугайстра» (на обкладинці)

Назва видавництва, логотип підкреслюють причетність до випуску книги. Видавництва мають репутацію, що формується роками, тому назва, графічний символ, який використовують для ідентифікації, є своєрідним знаком якості. Елементи брендування розміщують на обкладинках, у рекламі, на вебсайтах. Назва видавництва має значення для дотримання авторських прав, пов'язаних із виданням і розповсюдженням книг. Логотип і назва також є елементом дизайну, вони доповнюють композицію та роблять книгу привабливою. Читачі віддають перевагу певним видавництвам, і коли бачать знайому назву, логотип, це може вплинути на рішення про покупку.

Серія (якщо книга належить до серії) має свою цільову аудиторію, її назва робить видання впізнаваним для читачів, які вже знайомі з іншими книгами цієї серії. Якщо дитині сподобалася одна книга з певної серії, вона захоче прочитати інші, й інформація про неї полегшує пошуки. Серія виділяє жанр книги, і читачі, які віддають перевагу фентезі, шукають видання саме цієї серії. Видавництво «АССА» має серію «Час фентезі», де представлені книги цього жанру різних авторів. Або пропонують серію книг одного автора (напр., видавництво «Школа» (Харків) – серія «Дарителі» К. Соболя, видавнича група «КМ-БУКС» – серія «Лицар Смарагдієвого ордену» Ю. Чернінької).

Рекламні матеріали. Це можуть бути анонси, інформація про нагороди, які отримали книга й автор, акції. На обкладинці роману «Крук та Чорний Метелик. Книга 2. Відгук темних сновидінь» видавництво зазначає, що її авторка О. Мігель – призерка конкурсів «Коронація слова» та «Брама», а також рекламує «Книгу 1. Голос давніх сновидінь» і «Книгу 3. Відлуння мертвих сновидінь» цієї ж серії [18]. Книга «Таємне Товариство Боягузів, або засіб від переляку №9» Л. Ворониної має відзнаку «Дитяча Книга року ВВС – 2012» [2], повість «Дрімучий ліс» А. Лавренішиної є переможцем конкурсу «Напишіть про мене книжку» [15], повість «Старий будинок» О. Дорожовець дістала відзнаки «Дебют року» та «Найкраща прозова книжка для дітей 9+» [8]. Такі матеріали акцентують, що книга отримала визнання, підтверджують якість роботи автора та видавництва, що й посилює довіру дітей і батьків.

Видавничий паратекст ширший за авторський, адже є структурою, орієнтованою на підвищення прагматичної ефективності маркетингової стратегії. Головне завдання видавничого дискурсу – повернути увагу дитини й батьків до видання, його жанрового спрямування. Цієї мети досягають шляхом застосування різних надбудов. Думамо, що для дітей найбільш дієві периферійні елементи – обкладинка, ілюстрації, інформація про автора, серія.

Висновки. Жанр фентезі не є розважальним, він здатний потужно впливати на формування особистості дитини та її кругозору через призму вигаданого світу. Поетика фентезі приваблює читачів-дітей, занурює у сферу загадкових, надприродних, таємничих персонажів і подій. Важливу роль у сприйнятті книги юними читачами відіграють, окрім авторського тексту, авторський паратекст і видавничий паратекст, однак у них різне функціональне навантаження. Автор, створюючи текст, значну увагу приділяє вигаданим елементам, темі, витрачає багато часу на розробку історії, географії, культури, мов та магічних систем своїх світів, обґрунтовує свої фантастичні елементи науковими теоріями тощо, що й зумовлює появу оригінальних та захопливих творів. Паратекст для автора – це привхідний текст, периферія, де найбільш значущий компонент – заголовок. Для видавництва паратекст є прикладною надбудовою, що дає змогу просувати продукт, сприяє продажам, рекламує. Це, мабуть, найважливіша відмінність. Видавничий паратекст намагається подати авторський текст і паратекст мовою потреб адресата, і питання полягає в тому, щоб комерціалізація видавничого дискурсу не заважала комунікації автора з читачем. У перспективі є потреба подальшого аналізу взаємодії елементів обох паратекстів задля забезпечення інтересів споживачів.

Список літератури:

1. Вітак Ю. М. Примітки як вид паратекстуальних інтервенцій. *Лінгвістичні дослідження: зб. наук. праць ХПУ імені Г. С. Сковороди*. Харків, 2023. Вип. 58. С. 226–235.
2. Воронина Л. Таємне Товариство Боягузів, або засіб від переляку №9: науково-фантастична повість. Київ: Знання, 2024. 126 с.
3. Воронина Л. Таємниці Пурпурової планети: повість. Київ: Знання, 2019. 174 с.
4. Вротна Ю. Коровай, який роздавав вайфай: фантастична повість з елементами техно. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. 2024. 72 с.
5. Гордієнко Н. Межи світів. Дари справжніх: фентезійний роман. Харків: АССА, 2024. 272 с. Серія: Час фентезі.
6. Григорович А. Три дні з життя Єви: казка. Харків: АССА. 2022. 352 с. Серія: Книжкові мандри.
7. Дев'ятко Н. В. Методологія дослідження жанру фентезі у соціально-філософському аспекті. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2024. Том 35(74). № 5, ч. 2. С. 22–27.
8. Дорожовець О. Старий будинок: фентезійно-містична повість. Київ: Наш Формат, 2021. 192 с.
9. Дорошенко К. О., Овсянко О. Л. Лексико-стилістичні особливості перекладу текстів у жанрі фентезі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2024. № 67. С. 221–224.
10. Єрмолаєва А. Аврора та магія Грифая: повість. Чернівці: Чорні Вівці, 2025. 96 с.
11. Задорська В. Скелети з шафи моєї бабці: роман. Івано-Франківськ: Дискурсус, 2024. 272 с.
12. Корній Дара. Як Петрусь Коляду рятував. Київ: Ранок, 2022. 224 с. Серія: Світи фентезі.
13. Котнюк Л. Г. Паратекстуальне мікропіле п'єси Б. Шоу «Пігмаліон». *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2012. Вип. 65. С. 166–169.
14. Крип'якевич Б. Пригоди карпатських гуциків: казкова історія. Львів: Апріорі, 2024. 120 с.
15. Лавренішина А. Дрімучий ліс: повість. Київ: Фонтан Казок, 2018. 256 с.
16. Лужецька О. Чимчикун. Історії країни НаДобраніч: повість. Київ: Yakaboo Publishing 2024. 120 с.
17. Максименко Є. Різдва́ний вогонь: казка. Київ: Книголав, 2024. 56 с.

18. Мігель О. Крук та Чорний Метелик: у 3-х кн. Книга 2. Відгук темних сновидінь: роман. Харків: АССА, 2020. 560 с. Серія: Час фентезі.
19. Мірошніченко Л. Ф. Паратекст і його функції у романі Доріс Лессінг «Ущелина». *Іноземна філологія*. 2012. Вип. 124. С. 269–277.
20. Моржевська М. Гелловінська історія: повість. Київ: Друкарський двір Олега Федорова. 2024. 64 с.
21. Писаренко Н. Д. Паратекст як маркер декодування текстів Г. Сковороди. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2023. № 60. Т. 2. С. 40–43.
22. Рутківський В. Джури: у 4-х кн. Книга 2. Джури-характерники: історичний роман. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА. 2012. 448 с.
23. Сокол М. О. Поняття паратексту та паратекстуальності в системі сучасного літературознавства. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2011. Вип. 60. С. 218–221.
24. Тимченко О. Таємниця Підкарпаття: роман. Київ: Ліра-К. 2022. 220 с.
25. Ткачук Г. Котулаки: у 2-х кн. Книга 2. Котулаки і цвіт папороті: повість. Київ: Ранок, 2025. 88 с.
26. Шашкова-Журавель І. Озеро в Квітосіївському парку. Данаприки: повість-казка. Біла Церва: Час Змін Інформ, 2024. 136 с.
27. Ясіновська Н. Таємниця Схованого острова: пригодницький роман. Харків: Vivat, 2021. 224 с.
28. Akulova N. Yu. The art of the cover: paratext and meaning in Ray Bradbury's «Dandelion Wine». *Закарпатські філологічні студії*. 2024. Вип. 38. С. 288–294.
29. Andonovska B. Strano telo parateksta: o jednom Ujevićevom autografu. *Modernizam i avangarda u jugoslovenskom kontekstu II*. Beograd: Institut za književnost i umetnost, 2022. С. 11–26. URL: <https://surl.gd/jeoloe> (дата звернення: 10.04.2025).
30. Genette G. Paratext. Thresholds of interpretation. Cambridge: Cambridge University Press, 1997. 427 p.
31. Lipiński K. «Oddolne» parateksty w kulturze amatorskiej. *Kultura Współczesna. Teoria, Interpretacje, Praktyka*. 2024. № 2(127). Р. 185–194. URL: https://nck.pl/upload/2025/01/kw2_2024_oddolne-parateksty.pdf (дата звернення: 10.04.2025).
32. McKitterick R. Text and Paratext in the Early Medieval Book: Continuities and Innovations. *Quaerendo*. 2025. Р. 1–42. URL: <https://surl.li/kkmxhc> (дата звернення: 10.04.2025).
33. Mintsys E., Kryshypa L. Paratextuality of the author's dedication: peritext vs epitext. *Folium*. 2024. № 4. С. 228–233.

Bilokononko L. A. PARATEXT IN FANTASY BOOKS FOR CHILDREN

In the article the author analyzes paratext, which is an element of the dialogue between the publishing house, the author and the reader and part of linguistic and literary usage. It is noted that three levels are important for a book's composition: the author's text, the author's paratext, and the publisher's paratext. The discursive genres of the publisher's paratext distinguish the author's text and the author's paratext. The emphasis is on the need for critical reflection and improvement of the scientific interpretation of paratexts included in one genre context – fantasy for children. The problem is coordinated with research in the field of new methods of communication between the publishing house and the author and child readers.

The study aims to characterize paratext in children's books in the fantasy genre. The tasks of research are to establish the main elements of the author's and publisher's paratexts in fantasy books for children; to determine the system and functions of the main paratextual elements that serve as an argument in favour of choosing a book by a young reader.

It is emphasized that the fantasy genre has specific elements of the supernatural, mysterious, and such dimensions attract children. The author's paratext plays an important role in interpreting a fantasy work. The main elements of the author's presentation of fantasy books are described: the title (subtitle), introductory and concluding blocks, and comments. The most significant element in terms of productivity is the title. The saturation of the book with such elements causes difficult dialogue with the recipients, therefore, the orientation towards children implies a simple structure. The publishing paratext draws attention to the book, emphasizes the genre and the author's personality, and ensures sales. The productive elements of the publishing paratext are indicated: cover, illustrations, annotation, information about the author, logo and name of the publishing house, series, and advertising materials. The author concludes that the publishing paratext is broader than the author's, since the publishing house significantly influences the author and its own paratext and is oriented towards market trends and marketing strategies.

Key words: publishing discourse, book publishing, author's text, publishing paratext, author's paratext, fantasy genre.